

Психіатрія сьогодення: шляхи розвитку та інтеграції

14–16 червня 2017 р. в Києві відбулася Науково-практична конференція з міжнародною участю «Психіатрія сьогодення: шляхи розвитку та інтеграції», присвячена 90-річчю заснування кафедри психіатрії, психотерапії та медичної психології Національної медичної академії післядипломної освіти (НМАПО) імені П.Л. Шупика. Організатором заходу виступила кафедра психіатрії, психотерапії та медичної психології за підтримки кафедри загальної, дитячої та судової психіатрії і наркології НМАПО імені П.Л. Шупика.

Під час конференції прозвучало багато захопливих доповідей знаних вітчизняних науковців-психіатрів та колеґ із Чехії та США на такі теми:

- сучасні питання, тенденції розвитку та проблеми у клінічній і соціальній психіатрії та психотерапії;
- новітні методи діагностики та лікування хворих із психопатологічними розладами;
- діагностика, терапія і профілактика саморуйнівної поведінки;
- клінічна психіатрія і психотерапія — взаємодія та взаємовплив у практиці;
- адекватність та ефективність психотерапії в лікуванні психопатологічних розладів.

З нагоди свята кафедри — доволі солідного ювілею, до якого приурочено конференцію, — її відкриття відбулося в урочистій атмосфері. Звучало багато щирих привітань, зокрема, від НМАПО імені П.Л. Шупика всіх присутніх привітала проректор з наукової роботи професор **Наталія Савичук**. Вона побажала співробітникам кафедри плідної праці та творчих успіхів. Також пролунали привітання від представників Науково-практичного товариства неурологів, психіатрів та наркологів України, ДУ «Інститут неурології, психіатрії та наркології Національної академії медичних наук України», кафедри загальної, дитячої та судової психіатрії і наркології НМАПО імені П.Л. Шупика, кафедри психосоматичної медицини, кафедри психіатрії Національного медичного університету (НМУ) імені О.О. Богомольця, Київського медичного університету Української асоціації народної медицини, Територіального медичного об'єднання (ТМО) «Психіатрія» у місті Києві.

Завідувач кафедри-ювіляра професор **Галина Пилягіна** розповіла гостям — учасникам конференції історію кафедри від її заснування у 1927 р. до сьогодення. За роки існування на кафедрі виконано 533 наукові праці, підготовлено 5943 лікарів за основною спеціальністю, з них понад 350 — інтернів. Співро-

бітниками кафедри розроблено програми і навчальні плани для 5-місячного циклу спеціалізації, інтернатури та передатестаційних циклів із психіатрії, видано тестові питання і відповіді для присвоєння звання лікаря, збірник тестових завдань із психіатрії.

Кафедра не припиняє своєї науково-дослідної діяльності. Наразі тут виконується наукова робота з удосконалення та застосування діагностичних критеріїв психічних захворювань, яка включена до Переліку науково-дослідних робіт Міжгалузевої комплексної програми «Здоров'я нації». Усі ці та низка інших досліджень сприяють поглибленню розуміння суті психічних розладів і розробці раціональних методів лікування.

Роботу конференції розпочала сесія під головуванням професора **Г. Пилягіної** та директора ТМО «Психіатрія» у місті Києві, професора **В'ячеслава Мішиєва** «Сучасна психіатрія: розвиток та вирішення проблем», в якій було висвітлено актуальні проблеми психіатрії та тісну співпрацю кафедри з ТМО «Психіатрія», яке є основою клінічною базою кафедри впродовж багатьох років.

Шлях створення Національної програми охорони психічного здоров'я висвітлила директор Українського науково-дослідного інституту соціальної та судової психіатрії і наркології Міністерства охорони здоров'я України, доктор медичних наук **Ірина Пінчук**.

Багато уваги приділено також темі суїцидології, яку всебічно розкрили професор **Г. Пилягіна**, професор **Всеволод Розанов** (Одеса) і професор **Володимир Коростій** (Харків).

Важливу тему реабілітації пацієнтів із психічними захворюваннями підняли в своїх доповідях харківські науковці професор **Наталія Марута** та професор **Ганна Кожина**. Зокрема, вони представили власний досвід реабілітації пацієнтів із депресивними розладами.

Під час заходу докладно обговорено сучасні тенденції в психофармакології. Їх висвітлили доповідачі професор **Олена Хаустова** (Київ), професор **В. Коростій** та професор **Ольга Осокіна** (Слов'янськ).

Звучала ця тема й у виступах молодих вчених. Зокрема, асистент кафедри **Оксана Зубатюк** присвятила значну частину своєї доповіді питанням нової Класифікації психотропних засобів (Neuroscience-based Nomenclature — NbN), яку було оприлюднено у 2014 р., а нещодавно, у травні 2017 р., на щорічному конгресі Американського коледжу нейропсихіофармакології (American College of Neuropsychopharmacology — ACNP) в Сандієго, США, представлено друге видання NbN, куди включено 130 препаратів. Нинішня класифікація психотропних засобів не піддавалася систематичному огляду протягом 60 років і значною мірою ґрунтувалася на концепціях і знаннях 1960-х років. Вона «еквівалентна» Міжнародній класифікації хвороб 6-го перегляду і класифікатору Діагностичного і статистичного довідника з психічних розладів 2-го перегляду (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders II — DSM-II). Отже, п'ять великих міжнародних організацій — Європейський (European College of Neuropsychopharmacology — ECNP), Американський (American College of Neuropsychopharmacology — ACNP), Азійський (Asian College of Neuropsychopharmacology — ACNP) та Міжнародний (International College of Neuropsychopharmacology — ICNP) нейропсихіофармакологічні коледжі, а також Міжнародне співтовариство фундаментальної та клінічної фармакології (International Union of Basic and Clinical Pharmacology — IUPHAR) — об'єднали зусилля для створення нової класифікації, маючи на меті:

- ввести класифікацію, засновану на сучасних знаннях про нейрохімію мозку, для поліпшення розуміння механізму дії препаратів;
- допомогти лікарям робити усвідомлений, інформований терапевтичний вибір;
- зменшити стигматизацію пацієнтів і підвищити комплаєнс, змінивши систему класифікації.

О. Зубатюк також детально зупинилася на структурі нової класифікації і окремо — на не менш важливому питанні: як, власне, лікарі сприйняли ці нововведення? Щодо останнього, доповідач повідомила, що, за результатами тестування, проведеного в період 2015–2016 рр. на курсах підвищення кваліфікації на кафедрі психіатрії, психотерапії та медичної психології НМАПО імені П.Л. Шупика, українські лікарі засвідчили недостатню готовність до зміни класифікації, що збігається із загальноєвропейськими тенденціями (аналогічне анкетування проводили і серед європейських колег). Таким чином, для адаптації та інформування лікарів до програми навчання на етапі післядипломної освіти на кафедрі психіатрії, психотерапії та медичної психології НМАПО імені П.Л. Шупика з 2016 р. включено семінари з NbN-класифікації.

Завершила свій виступ О. Зубатюк влучною цитатою: «Любые изменения вызывают сопротивление и противодействие. Однако их необходимость на сегодняшний день очевидна, ведь, как известно, — qui non proficit, deficit (лат. «тот, хто не движется вперед, отстаёт» — Прим. авт.)».

Про особливості діагностики та лікування депресивних і тривожних розладів розповів **Олександр Напреенко**, професор кафедри психіатрії та наркології НМУ імені О.О. Богомольця. Змінний соціум як стрес розглянув в своїй яскравій та насиченій інформацією для роздумів доповіді професор **Олег Чабан**, завідувач кафедри психосоматичної медицини та психотерапії медико-психологічного факультету НМУ імені О.О. Богомольця. Зокрема, він запропонував учасникам заходу поміркувати над такими непростими питаннями, як: «Що таке стрес — патологія чи адаптивний синдром?», «Що таке щастя для сучасної людини, від чого ми насправді отримуємо задоволення (від літньої відпустки, наприклад, чи від передчуття відпустки)?». Вчені навіть спробували у експерименті за участю великої кількості людей відповісти на це запитання. Виявилось, що саме передчуття (очікування, планування тощо) є більш сильною і тривалою в своєму позитивному аспекті емоцією. Передчуття відпочинку навіть може замінити сам відпочинок, адже мріяти про щось — важлива складова щастя. І, зрештою: «Як адекватно приймати цей змінний світ?». Багато залежить від сприйняття. У цьому контексті професор вважає доречним частіше повертатися до відомої теорії Томаса: якщо ситуація сприймається як реальна, вона стає реальною у своїх наслідках.

Тему стресу, якій, до слова, було присвячено два дні конференції, продовжив професор **В. Коростій**, запросивши лікарів

до дискусії «Психосоматичні захворювання: саморуйнівна поведінка чи форма адаптації?». Зокрема, він зауважив, що термін «психосоматика» означає взаємовплив психічного та соматичного в стані людини, а точніше — психосоматичну єдність. Цей термін не використовується в Міжнародній класифікації хвороб 10-го перегляду, оскільки психосоматичний механізм має значення при всіх без винятку захворюваннях. У психіатрії поняття «психосоматичні розлади» також не існує, натомість використовують термін «психосоматичний підхід», тобто розуміння тісного зв'язку між фізичним станом людини і станом її психіки. Але є різні варіанти коморбідності психічних та соматичних станів: психічні розлади внаслідок соматичного захворювання; психологічна реакція на факт соматичного захворювання; психогенні розлади; психологічні чинники як причина соматичного захворювання; психічні розлади, що проявляються соматичними симптомами; психічний розлад і соматичне захворювання, що випадково збіглися за часом; соматичні ускладнення психічних порушень: навмисне самоушкодження; зловживання алкоголем і деякими іншими речовинами; розлади прийому їжі.

Отже, психосоматичні захворювання — це соматичні хвороби, у виникненні й перебігу яких психологічні фактори відіграють визначальну роль, але після виникнення захворювання лише нормалізація емоційного стану вже не приводить до одужання, потрібне спеціальне лікування. До психосоматичних захворювань відносять (за F. Alexander, 1968): есенціальну гіпертензію, виразку шлунка та дванадцятипалої кишки, бронхіальну астму, нейродерміт, тиреотоксикоз, виразковий коліт і ревматоїдний артрит. У сучасній психосоматичній до психосоматичних хвороб належать також (за В.Д. Менделевич, 2002): ішемічна хвороба серця, нейроциркуляторна дистонія, цукровий діабет та ожиріння. Підсумовуючи, професор ще раз зазначив, що емоційний фактор має значення у виникненні та перебігу будь-якого соматичного захворювання, ключову роль при цьому відіграють прояви тривоги та депресії. Що ж стосується питання, яке ставилося на початку обговорення: «Психосоматичні розлади: аутодеструкція або адаптація?», — доповідач підкреслив, що де-факто ми маємо дві сторони однієї медалі, як це часто буває у житті. Адже мова йде про єдиний процес, що має свою адаптаційну роль, але будь-яка адаптація має свою ціну, і залежно від неї ми або подовжуємо своє життя, досягаємо більшого, покращуємо якість життя, або навпаки.

У рамках конференції представлено декілька відеодоповідей іноземних колег. Зокрема, з темою «Когнітивна еволюція та реформація психіатрії» виступив професор **В.П. Самохвалов** (Чехія), а відеопрезентація **А.В. Калусова** (Новий Орлеан, США) була присвячена нейробиології стресу. У своєму відеовиступі **А.Я. Іванов** (Балтимор, США) розповів про розуміння функціонування свідомості з погляду нейрофізіолога.

На секції з питань дитячої психіатрії доповіли професор **А.П. Чуприков** (Київ), професор **Е.А. Михайлова** (Харків) та доктор медичних наук **І.А. Марценковський** (Київ).

У секції «Суїцидологія: можливість вирішення проблем» прозвучала ґрунтовна доповідь професора **В. Розанова** «Біологічні детермінанти суїцидальної поведінки».

Отже, три дні конференції відзначилися плідною роботою. Окрім доповідей в рамках секційних засідань, дискусій, що виникали інколи спонтанно (необхідності їх модерувати не було, адже проблеми, як свідчить навіть цей короткий огляд, надзвичайно актуальні), проведено декілька унікальних майстер-класів, до яких учасники поставилися з не меншим зацікавленням. Наприклад, майстер-клас на тему «Екзистенціальний коучинг» доцента **Ю.О. Живоглядова** викликав досить жваве обговорення. Не залишили байдужими і майстер-класи з інтуїтивного малювання (**Г.М. Бахова**, Київ), воркшоп з методів реабілітації у психіатрії (**М.В. Нестерчук**, Київ).

Учасники конференції також мали можливість ознайомитися з діяльністю Центру медико-соціальної реабілітації ТМО «Психіатрія» (завідувач — **К.Є. Зеленов**), який організував роботу кафе на території лікарні, де працюють люди, які вже пройшли лікування. До того ж усім доповідачам вручили подарунки, зроблені руками пацієнтів.

Тетяна Стасенко,
фото Сергія Бека